
MIRO GLAVURTIĆ

M. C. EŠER*

Ešer je rođen 1898. godine.

Njegova umetnička hodočašća bila su uglavnom na relaciji Holandija—Italija.

U odnosu na čitavu bujicu moderne umetnosti, Ešer je nešto drugo. Pre svih drugih, on je poslušao savet da se u dinamičnom modernom životu treba pronaći jedno pusto ostrvo. Ešer je bio veliki usamljenik. Norbert Viner, genijalni kibernetičar, otac kibernetike, formulisao je, znatno kasnije tu potrebu za »ostrvom« u moru »progresivno rastuće entropije«. Tako se i desilo da je Ešer kasno »otkriven«. Družio se sa matematičarima i psiholozima, u potrazi za halucinantnim sintezama, magičnim tačkama velikih susreta (koje se kod Borhesa zovu *Alef*, kod Tejara de Šardena: *Omega*, a u Beogradu — tačka *Mediale*). Ešera su otkrili, dakle, onda kada je na dnevnom redu bila implozija, to jest jedan proces suprotan eksploziji. I *implozija* ima svoj boom. Ime Ešerovo postalo je slavno širom sveta, ali i pre svoje prve i sasvim pozne izložbe, on je imao pleme svojih obožavalaca. Ešerovaca je bilo dosta po svetu.

Na Dalijevoj slici *Lov na tunove*, izloženoj prvi put u jednom pariskom hotelu, 1967. godine, otkrih Ešerove ždralove, bele i crne, zapravo njihove senke. Senka Ešera bila je pala i na genijalnog Dalija. Ali Dalijeve »duple slike«, »paranoja — kritički metod«, a posebno hiperkubusi, kao u slici *Zurbaranova lobanja*, svedoče da Dali pripada jednoj široj i tajanstvenoj porodici kojoj pripada i Ešer. To je »izbor po srodnosti«.

Nema sumnje, Ešer će delovati i na Vazarelija, ali i na čitavu jednu generaciju koja dolazi i čiji je duh nešto drukčiji. Pojava Ešera je kao simptom jednog — zdravlja, koje se najavljuje grozničavo, jednom groznicom.

Mobiusova traka, koju je Ešer otkrio u psihologiji, već se odmotava u jednom tajnom konvejeru modernog duha, kroz tajne podrumne umet-

* Ilustracije u ovom broju M. C. ESCHER, GRAFIEK EN TEKENINGEN, TIJL.

nosti. O Mobiusovoj traci Dali će učeno i zaneseno pisati u *Pari maču*. Mobiusovu traku otkriće u stepeništu u ateljeu Gistava Moroa. Dali će klečati pred tim stepeništem, tom Mobiusovom trakom *velike inverzije*.

Genijalni Ešer uzeće iz psihologije sve simbole i sve znakove *inverzije*, velikog obrta, artistsičke revolucije, koja haos preobražava u red.

Ešer je sâm veliki simbol čudesnog preokreta, koji će morati zadesiti moderno slikarstvo. Ono mora da izađe iz haosa i da ostvari novi red. Te imperitive Ešer je nacrtao i ti grafički listovi, kao projekti, već se nalaze u »imaginarnom muzeju« jednog novog duha. Duha čudesne renesanse, koja se nagoveštava. Ešer je jedna lasta toga proleća.

